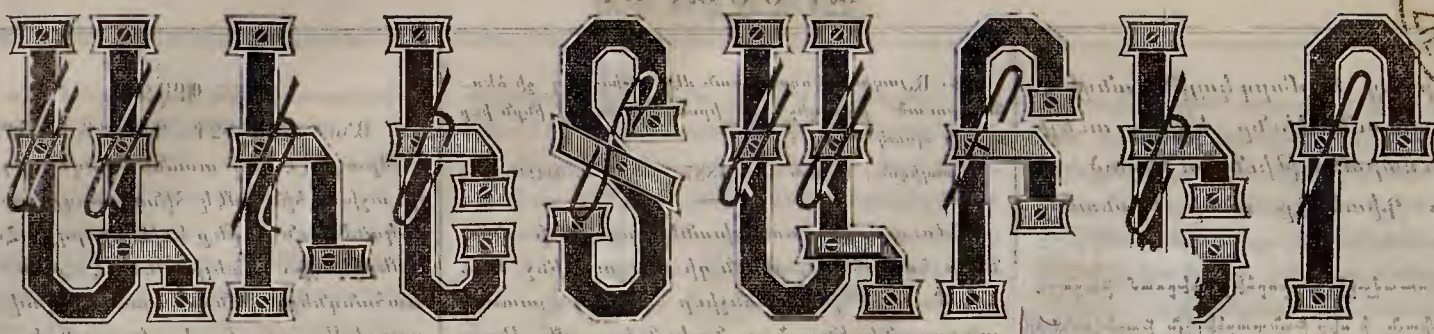

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐԾՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ 40. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ԱՊՐԻԼ 16, 1887 ԹԻԻ 16.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հաւատոյ Նշանադրք	121
Թէ Ինչպէս Կորսուեցաւ Ներողութիւնը	121
Հարցում	122
Պրագիւ	122
Օրինաց Բարեբաններ Ներկայ կէս Դարուս	123
Մէջ	123
Արջու Որսորդութիւն Հիմալայա Լեռանց	124
Մէջ	124
Սոյլ և սյուր	124
Այցելութիւն մը Ի Եփեսոս	125
Նամակներ	125
Հանդէս Բաղարկական	127
Արժէք Դրամից	128

ԱՒԵՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն Շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար, 2 Մեծիտիյէ, վեց ամսեայն՝ 1 Մեծիտիյէ, կանխիկ, եւ հաւոց 40 փարա: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Մր. Հ. Ս. Պարսնմ:

Բաժանորդագրութեան եւ քղթատարութեան պատկանեալ ամէն գրութիւնը պարտին ուղղուիլ առ Մր. Ո. Ռ. Բիթ, Ամերիկացի խան, Կ. Պոլիս:

Ամերիկայի Միտիոնարաց Ընկերութեան կողմանէ:
Հ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՈՒՍԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏԵՐԵՆ-ՍԵՐԱԳԵՐ

ՀԱՒԱՏՈՅ ՆԱՅՈՒՍԹՔԸ

Որեւիցէ նախախնամական տնօրինութիւն, որչափ և դառն երեւի ժամանակին, օրհնութիւն մըն է եթէ կը զարթոյցանէ ի մեզ բաղձանք վասն բարձրագոյն կենաց, և կու տայ մեզ նայել անդր քան զմառախուղս կենաց՝ անոր որ ըսաւ, «Ո՛վ երկրիս բոլոր ծայրերը ինծի նայեցէ՛ր որ փրկուիք» Եթէ իւրապէս նայինք, կարելի չէ որ յուսաբեկ ըլլանք, և մեր փորձառութեամբ պիտի տեսնենք թէ ճշմարիտ է մեծ Առաքելոյն խօսքը, «Ինչու որ մեր վայրկեանական թեթիւ նեղութիւնը առաւել քան զառաւել փառաց յաւիտենական գերազանցութիւն կը գործէ մեզի: Վասն զի մենք երեւցած բաներուն չենք նայիր հապա չերեցածներուն: Ինչու որ երեւցած բաները ժամանակաւոր են, բայց չերեցածները՝ յաւիտենական»: Անգամ մը Միացեալ Նահանգաց Օրէնդին Բորթլանտ քաղաքը գտնուելով յոյժ բաղձացի տեսնել Հիւսիսային-ա-

րեւմտեց մեծ հսկան, Հուտ լեռը, և ինձ ըսին որ քաղաքին ետեւ գտնուող կէս մղոն բարձրութեամբ ըլլոյն վրայէն կըրնայի տեսնել բաղձացեալ տեսարանը: Դայցի հոն, բայց մառախուղով և մշուշով ծածկուեցայ: Սպասեցի առաւել քան մէկ ժամ, մերթ ընդ մերթ ուշով նայելով մառախուղին մէջէն, մինչև գրեթէ յուսահատ մեկնելու վրայ էի առանց տեսարանը վայելելու, երբ, նախելով նոյն կողմ ուր առաջ նայած էի, պատճառաւ իւր աչքս վեր դարձուցի, և ահա հոն, տառնուէրս հազար ոտք բարձր, ի վեր քան զմառախուղ և մշուշ, կը կենար վեհ բարձունքը, իւր յաւերժական ձիւնոյ թաղով, արեգական պայծառ գեղեցիկ լուսով ողողեալ: Բոլոր այն միջոցին որ ես կը նայէի զիս շուրջ պատող մշուշին մէջ, այն կեցած էր հոն վերը յստակ և պայծառ: Կրնայի զայն տեսնել երբ նախ ելայ բլրոյն վրայ, և կ'ազատէի այն տխուր ժամուն հսկումէն:

Եւ նոյնպէս է մեր հոգեւոր կենաց մէջ: Բանի՛ տխուր ժամեր և օրեր կ'անցունենք սպասելով առանց տեսնելու Նոր դէմքը կամ դիտնալու թէ Նա կը ծագէ մեզ համար, տալու մեզ լոյս, ջերմութիւն, և ուրախութիւն, պարզապէս վասն զի կ'ուզենք մեր աչքերը զմեզ շուրջ պատող մառախուղին խորերը, փոխանակ հաւատով նայելու մեր արդելքներէն և փորձութիւններէն վեր, հոն ուր յաւերժական փառօք Նա միշտ կը ծագէ, «Լոյսն աշխարհի»: «Մնոր բոլորովորեալ ամպ ու մառախուղ կայ», երբեմն մեր հաւատքը փորձելու համար, բայց հաւատքը կրնայ թափանցել մթնոլորտը և տալ վստահող հոգեւոյն կարողութիւն ըսելու, «Գիտեմ որ իմ փրկիչն ողջ է», և թէպէտ այն ատեն կարող չենք տեսնել նորա երեսը, ունինք վստահութիւն թէ նա «բարութիւն մը պիտի չպակսեցունէ» մեզմէ: Եւ եթէ մեր փորձութիւններէն և նեղութիւններէն նայինք վեր դէպ ի նորա շնորհաց դահլը — ի բաց այս պաշարող մառախուղէն և մշուշէն որ կը մթնցունեն մեր տեսութիւնը — անշուշտ պիտի գտնենք կամ աղատութիւնը ո-

րուն կը բաղձանք և կամ պիտի լսենք քաղցր պատգամն, «Իմ շնորհքս հերիք է քեզի», որ յաճախ լաւագոյն է մեզ համար: Ստոր կրնանք վստահ ըլլալ որ եթէ մեզ հասնի կենաց մթաղոյն օրը, դժուարութեան մեծագոյն լեռը, նա որ «անմեղանալի լուսոյ մէջ բնակած» է և «փրկելու կարողութիւն» ունի, «միշտ կենդանի է բարեխօս ըլլալու» մեզի համար, և քիչ ժամանակէն պիտի փարատէ խաւարը և մինչև իսկ դաշտի վտխէ դժուարութեան լեռը:

Թէ ԻՆՉՊԵՍ ԿՈՐՍՈՒՆՅԱԻ ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ
Ինչմոտի Բէճիւլէ թերթին մէջ կը գտնենք հետեւեալ պատմութիւնը. — Սամուէլ Հոլմս անուն մարդ մը այժմ Փրանցֆորթի բանտին մէջ է ի պատիժ մարդասպանութեան: Նմա այցելութեան եկաւ նորա հին դպրոցի ընկերներէն մին, Լուսիէն Երնկ անուն: Քէնթ թերթի Օրէնսդէր ժողովը քանի մը տարի առաջ արձանագրեց իւր գոհունակութիւնը Երնկի արիւթեան համար որով ազատած էր բաւական թուով կեանքեր արկածեալ նաւէ մը: Եւ երբ Երնկ, զգած ուելով Հոլմսի վիճակէն տեղոյն կառավարչին դիմեց խնդրելու որ ներում չնորհուի անոր, կառավարիչը յիշելով Երնկի արիական դորձը, զիջաւ և ի սէր նորա ստորագրեց ներողութեան թուղթը: Այդ դրութիւնը իւր գրպանը դնելով, Երնկ փութով դնաց բանտը աւել տիս տալու իւր բարեկամին: Սակայն անոր ըսեց առաջ թէ եկած էր զնա ազատ մարդ ընելու, Երնկ սկսեց խօսակցել անոր հետ, և ի վերջոյ ըսաւ, «Սամուէլ, եթէ արձակուէիր և լիակատար ներում ընդունէիր ի՞նչ կ'ընէիր»: Բանտարկեալն իսկոյն պատասխանեց, «Կ'երթայի Լանդասթըր և կը սպաննէի Օուսլի դատաւորը, և այն մարդը որ ինձ դէմ վկայութիւն տուաւ»: Երնկ բառ մը չարտասանեց, բայց տխրութեամբ մեկնեցաւ և երբ դառնի շրջափակ որմէն դուրս կրկեց, հանեց ներողութիւնը գրպանէն և պատառ պատառ ըրաւ զայն: Կը համարձակինք ըսել թէ Աստուա-

ծային չնորհաց և մարդկային անդեղ-
ջութեան պատմութիւնը երբեք աւելի
ճշգրիտ լուսարանութիւն ունեցած չէ
քան զայս: Դիտեցէք անոր նշանաւոր
կէտերը:

Նախ. Կառավարելու շնորհեց ներս՝ Բայա-
շակապետ և զայն է սէր Բանասիրելոյն Բարեկամն:
Նոյնպէս Աստուած կը ներէ մեզ միայն
ի սէր Բրիտանոսի: Երբ կը յայտարարէ
թէ մեղաւորին թողութիւն չնորհած է,
չըսեր թէ իւր գործը երբեք կախում
ունի նորա արժանիքէն կամ բարքէն,
այլ թէ հիմնեալ է միայն Բրիտանոսի
քառութեան արժանաւորութեան վրայ:
«Ինչպէս որ Աստուած Բրիտանոսով նե-
րեց ձեզի», կ'ըսէ Սուրբ Գիրքը:

Դարձեալ, բանտարկելոյն բարեկամը
տարաւ նորա խոցը Լեւկապոս և անպայման
ներս՝ Նա կարող էր ըսել դատապարտ-
եալ մարդուն, ոչ թէ «կառավարելը
պիտի ներէ քեզի», այլ «նա ներեց
քեզ և իշխանութիւն տուաւ ինձ քեզ
ծանուցանել այդ իրողութիւնը»: Նոյն-
պէս Աւետարանը կու գայ քեզ յայտա-
րարելով իրողութիւն մը, եւ ոչ պար-
զապէս կարելիութիւն մը: Այս է պատ-
գամը թէ «Աստուած մեզ իրեն հետ
հաշտեցուց Բրիտանոս Յիսուսի ձեռքովը»:
Թէ Նա «մեր ամէն յանցանքները ներեց
մեզի, և հրամաններով եղած մեզի հա-
կառակ եղող ձեռագիրը՝ որ մեզի դէմ
կը կենար, ջնջեց, զանիկա մէջ աղէկն
վերցուց և խաչավայրտին վրայ դամեց»:
Եւ քեզ միայն կը հարցուի, — «Կ'ընդու-
նի՞ս Աստուծոյ այս չնորհքը»:

Դարձեալ. թէպէտ բանտարկեալը նե-
րում գտած էր կառավարչէն, իրապէս
մնաց առանց ներողութեան՝ իւր սըր-
տին կարծրութեան և անդեղջութեան
պատճառաւ: Ամէն ճշմարիտ ներողու-
թեան մէջ երկու կողմանէ հաւանու-
թիւն պարտի ըլլալ: Մէկուն սրտէն
կրնայ ներողութիւն ելնել, բայց եթէ
չընդունուի միւսին սրտին մէջ, չկայ բը-
նաւ հաշտութիւն: Այս էր բանտարկե-
լոյն դատապարտութիւնը, որ երբ նե-
րողութիւն եկաւ անոր, չէր ուզեր նե-
րում գտնել, իւր սրտին կարծրութեան
և անդեղջութեան պատճառաւ: Եւ
Սուրբ Գիրքը կ'ըսէ մեղաւորին համար,
«Եւ այս է դատապարտութիւնը՝ որ լոյ-
սը աշխարհ եկաւ, և մարդիկ խաւարը
լոյսէն աւելի սիրեցին, ինչու որ իրենց
գործքերը չար էին»:

ՀԱՐՑՈՒՄ

Ա. Խմբագիրն. Ա. Ե. Բ. Ե. Բ.

Տէր. — Կը խնդրեմ որ հետագայ հարցումներուս
պատասխանել հաճիք ձեր թերթին մէջ:

Ա. Տառնեհինգ կամ քսան տարիներ Աւետարա-
նը քարոզելով եկեղեցի մը կազմակերպելու չորս 40-50
տուն ժողովուրդ յառաջ գալէն ետքը, յարմար է
որ եկեղեցի կազմակերպ յետաձգուի:

Բ. Եթէ եկեղեցի մը կազմուած է, այնպիսի ժո-
ղովուրդի մը ուրիշ եկեղեցի մը հետ չկապուելով
45-20 տարի առանց Հոգեւորութեան և Մկրտու-
թեան մնալը վայելու է:

Գ. Այսպիսի ժողովուրդեան մէջ աշխատող չի ձեռ-
նագրուած քարոզիչ մը իրաւունք ունի ինքն իւր
գլուխ պսակ ընելու:

Տրապիզոն, Մարտ 16, 1887

Ձ. ՖԻԼԻՍՏԻՆ

Դժուար է պատասխանել այսպիսի ընդ-
նուր հարցմանց, վասն զի բազում ինչ կա-
խում ունի իւրաքանչիւր տեղոյ յատուկ
պարագաներէն: Հաւանական է որ մեր թըղ-
թակիցը յատուկ տեղ մը ունի ի մօտ, եւ
պիտի բազմայինք այցելել եւ անձամբ տես-
նել դաշտը յառաջ քան տալն խրատ թէ ինչ
լաւագոյն է ընել այն ժողովուրդեան մէջ: Այ-
սու վերապահութեամբ կը յայտնենք մեր գա-
ղափարը նկատմամբ յառաջ բերուած երեք
կէտերուն:

Ա. Հանդէպ այդպիսի իրողութեան պիտի
խորհէինք թէ եկեղեցւոյ մը գոյութիւն չու-
նենալը կը ցուցնէ թէ տեղ մը թերութիւն
կայ: Կրնայ ըլլալ որ 40-50 տուն ժողո-
վուրդին մէջ ըլլայ այն: Մինչ արտաքուստ
կ'ընդունին Աւետարանը կրնայ ըլլալ որ գոյն
ապացոյց կու տան թէ իւրեանց արտերուն
մէջ ընդունած են անոր կենդանարար գորու-
թիւնը: Անոնց վարձուքը կրնայ այնպիսի
ըլլալ որ մերձակայ եկեղեցիք եւ եկեղեցւոյ
պաշտօնակալը չզգան թէ ժամանակը եկած
է եկեղեցի մը կազմելու: Կամ թերեւս այդ
ժողովուրդը յօժար չէ ընել զոր ինչ կրնայ
հովիւ մը պահելու համար, վասն զի, պատ-
ճառաւ իւրիք, ի նուիրելն զինքեանս Բրիտ-
անոսի, այդ նուիրման մէջ չեն պարունակած
իւրեանց քսակները:

Կամ կարելի է որ մերձակայ եկեղեցիք եւ
հովիւք են յանցաւոր: Կամ կրնայ ըլլալ պա-
րզայից բերմամբ, օրինակի համար, վասն
զի հովուութեան պաշտօնին յարմար ընտրե-
լի չգտնուիր:

Բ. Եկեղեցւոյ մը կամ ձիւղ եկեղեցւոյ մը
կազմութիւնը եկեղեցւոյ խորհրդոց մատա-
կարարութեանն առաջ պարտի գալ: Եթէ
կան այնպիսիք որ Աստուծոյ ճշմարիտ Ժո-
ղովուրդն են, փափաքելի է որ նոքա վայե-
լին բոլոր նպատակներն վասն հոգեւոր աճման
զորս Բրիտանոս տուած է իւր եկեղեցւոյն:
Ըստ մեզ, ցրուեալ եղբայր փոքրիկ խումբեր
յաճախ յոյժ երկար ատեն կը մնան առանց
եկեղեցւոյ խորհրդոց վայելման: Եթէ որեւի-
ցէ տեղոյ մէջ դատ եկեղեցի կազմուել ժա-
մանակը եկած չէ, թող մերձագոյն եկեղեցւոյ
անդամներէն յանձնախումբ մը արտօնուի այ-
ցելել անոնց եւ եկեղեցւոյ անդամակցութեան
ընդունելի զայնպիսիս որք յետ քննութեան ար-
ժանաւոր կը դատուին: Կամ, եթէ դիւրա-
գոյն է, թող եղբայրք եւ քորք երթան հոն
ուր կը գտնուի մօտագոյն եկեղեցին, եւ
քննուին: Այնուհետեւ թող հովիւը երբեմն
այցելէ անոնց, Տէրունական ընթերցը մա-
տակարարելու, եւ հոն գտնուող անդամնե-
րու հետ քննելու զայս որ կը բազման եկե-
ղեցւոյն անդամակցիլ: Մեր Աւետարանական
եկեղեցիք կը տկարանան եւ ի վախճանի կը
կորսնցանեն իւրեանց բոլոր արժէքը՝ եթէ
Տէրունական ընթերցաց մասնակից ըլլան ա-
մենքին առանց քննուելու եւ եկեղեցւոյ
անդամակցութեան ընդունուելու:

Գ. Կը կարծենք թէ միայն ձեռնադրեալ
պաշտօնեայք կրնան օրինաւորապէս կատա-
րել պսակի արարողութիւնը, ի բաց առեալ
դէպքեր յորս այդպիսի ոք չձեռնադրուած
քարոզիչ մը իրեն փոխանորդ կը կարգէ: Եւ
ըստ մեզ այդպիսի միջոցի մը գիմելու է միայն
երբ հարկը յոյժ բացայայտ է: Որչափ գի-
տենք այդպէս պսակ կատարուած է ուրիշ
անդամներ:

Խմբ. Ա. Ե. Բ.

ՊԻԱՋԻԼ

ԱՆՈՐ ԲՆԱԿԻՉՔ, ԴՊՐՈՅՔ ԵՒ ԿՐՈՆՔԸ

Պրազիլ է մէկ տասնեակնգերորդը բնակե-
լի աշխարհին, մէկ հինգերորդը՝ երկու Ամե-
րիկաներուն, երեք եօթներորդը՝ Հարաւային
Ամերիկայի: Աւելի մեծ է քան Միացեալ
Նահանգները անոր դաւառներով հանդերձ
բաց ի Ալաբալայէ, եւ է տասն եւ չորս ան-
գամը Գաղիոյ: Ծովեզերքին երկայնութիւնն
է գրեթէ հինգ հազար մղոն, ունի քառա-
սունուերկու հաւահանդիստ, որոց մէջ են
աշխարհիս լաւագոյն հաւահանդիստներէն ու-
մանք: Պրազիլի երկրին մէջ կը գտնուի հիւ-
սիսային կողմը տակաւին չհետադադուած եւ
գրեթէ անսահման անտառային դաշտեր «Եւ-
լա» կոչուած, Ամազոնեան ընդարձակ աւա-
զանին մէջ. ընդարձակ երկայն եւ նեղ եր-
կիր մը արգաւանդ՝ հարաւակողմը, Բաթա-
կոչուած. եւ կեդրոնը կը գտնուի Հարաւա-
յին Ամերիկայի ցամաքը կազմող երեք լեռ-
նադաշտերուն մեծագոյնը: Այս լեռնա-
դաշտը, որ ունին առատ ատաղձ, են ջրաբ-
բի, ունին կլիմայ որոյ նմանը չգտնուիր
երկրիս արեւադարձներուն մէջտեղեր՝ ու-
րիշ երկրներ: Կը ներկայացունեն ամբողջ
երկրին իբր չորս եօթներորդ մասը: Ընդ-
հանրապէս բարձր լեռնադաշտը անգու-
գական կերպով առողջարար են: Մշակելի
այս լայնածաւալ հողերը, արգաւանդ արօ-
տալայրները, եւ գրեթէ անսպառելի ատաղձն
եւ հանքերը, դիւրաւ կրնան ըլլալ մատչելի
բնական պողոտաներով զորս կ'ընծայեն երեք
մեծ գետեր, — Ամազոնն ի հիւսիսոյ, Լա-
Բլաթա ի հարաւոյ, Սոն Ֆրանսիսկոյ՝ երկրին
կեդրոնը: Ամազոնին մէջ թափող կամ անոր
ճիւղ բազմաթիւ հոսանաց մէջ կը գտնուին
քսան գետեր որ մեծ են քան զՀոնսոնս Ա-
մազոն իւր բերանն ունի կղզի մը մեծ քան
զԶուիցերիա, եւ գրեթէ Անգլիոյ չափ:

Պրազիլի նիւթական բերոց աղբիւրք գրե-
թէ անհաշուելի են: Ունի թէ՛ բարեխառն
եւ թէ՛ այրեցած գօտոյն բերքերը: Պրազիլէ
դուրս հանուած սուրճը միայն տարին գրեթէ
ութ միլիոն տոպրակի կը հասնի: Ըստ Հոմ-
պոլտի, Պրազիլ կարող է ապրուստ մատա-
կարարել չորս հարիւր միլիոն բնակչաց:

Երկիրը բաժնուած է քսան դաւառաց, ու-
րոց իւրաքանչիւրն ունի իւր նախագահը,
ընտրուած: Ընդհանուր Կառավարութեանն,
եւ Օրէնսդրական Ժողով մը զոր կ'ընտրէ
ժողովուրդը. եւ խօսելով ներքին վարչա-
թեան վրայ, անոր դատաք են գործնակա-
նապէս ազատ նահանգներ: Ընդհանուր Կա-
ռավարութեանն է չափ մեղմ ձեւ սահմանա-
դրական միապետութեան, ժառանգական
Կայսրով: Օրէնքներ դնելու իշխանութիւնը
յանձնուած է Մերակուսի ժողովոյ մը որոյ
անդամը իրենց պաշտօնը կը վարեն ցկեանս,
նաեւ երեսփոխանական ժողովոյ մը որոյ ան-
գամը կ'ընտրուին չորս տարւոյ համար: Ժո-
ղովուրդը քուէ կու տայ սահմանաւորեալ եւ
պայմանաւոր կերպով: Պրազիլ բաժնուեցաւ
Բորթուկալէ յամին 1822: Սահմանադրու-
թիւնը չնորոգեցաւ 1824ին, բայց երկրին
իսկական մեծութիւնն սկսաւ անշուշտ յորմէ
հետէ ի դահ բարձրացաւ այժմու լաւամիտ
Կայսրը:

Յամին 1797 Պրազիլի բնակչաց թիւը նուազ
էր քան երեք միլիոն: Ըստ վերջին (1872-73)
վիճակագրութեան, բնակչաց թիւն էր
9,930,478: Ասոր մէջ չեն անկախ Հնդկ
ցեղերը որք ըստ Զօր. Գոնթոյ տը Մակալ-
հայի կը հասնին մէկ միլիոնի: Այդ թուակա-
նին, կը գտնուէին հոն 1,400,000 զերիներ:

Պրազիլի այժմուս բնակչաց թիւը հաւանականապէս կը հասնի 14,000,000-ի:

Չուտ սպիտակամորթ ցեղն օր ըստ օրէ պակսելու վրայ է թէպէտ Եւրոպայէ հոն կը գաղթեն սպիտակամորթք, եւ ապագայ ցեղը — զօրաւոր ցեղը որ կը թուի թէ պիտի ուրոշէ ազգին ճակատագիրը — պիտի ըլլայ խառնածին: Սպիտակամորթ տարրն է Բորթոկիդ, սերունդ այն դիւցազն փոքր ազգին որ այնպիսի զօրաւոր ազդեցութիւն մը ունեցաւ վեշտասաներորդ դարուն, ձեւելով Եւրոպայի ճակատագիրը, եւ որ քիչ մնաց պիտի ունենար մնացուն մեծութիւն:

Անցեալ քսան տարեաց մէջ ընկերական մեծ փոփոխութիւնք տեղի ունեցած են ի Պրազիլ: Նորա ընդարձակ չրջակայից ներգործութեան ներքեւ, կարելի է տեսնել Նոր Ալիսարիի զօրաւոր միտումը դէպ ի աւելի լայն, աւելի ազատ եւ աւելի յառաջադէմ կեանք: Աղբիւր եւ խորհիւր եղանակը խոյս կու տան հին քաղաքականութեան ազդեցութենէն, եւ կը ձուլուին նոր դադաւարներու համեմատ:

Այս ժողովրդեան զերծանիլը գերեստացութեան վնասակար ներգործութենէն, եւ Հոռմէական կղերին մեքենայութեանց եւ բեքարեան բեռերէն, ինքնին ապացոյց է թէ անոնք ունին զօրութեան եւ մեծութեան տարրերը որ պիտի դրաւեն անոնց համար տեղ մը ազգաց մէջ: Դերեստացութեան դատարկիւրը վճռուած է: Ինչ եւ լինի այժմուս ազատագրութեան օրէնքին թերութիւնները եւ գերութեան այս վերջին աւուրց արհաւիրք, կան տարերք որ անհետ պիտի ընեն գերեստացութիւնը: Կրնայ վստահութեամբ թողուիլ Պրազիլի գերութեան ջնջման կուսակցութեան որ իւր նպատակն ի դուրս հանէ: Անտարակոյս օգուտ պիտի քաղեն Միացեալ Նահանգաց պատմութենէն: Օրուան խնդիրն է այս. եւ մինչ կը սպառնայ վաճառականութեան զարգացման դէմ, եւ կը խանդարէ խորապէս ընկերութեան յարաբերութիւնները, կայ ուրիշ չարիք մի եւս, ժառանգեալ գերեստացութեան հետ մայր հայրենիքէն եւ որ շատ մը աւելի վտանգաւոր է ազգային գոյութեան համար. եւ այս է Հոռմէականութիւնը: Եթէ կայ մարդկային սեռին պատմութեան մէջ որ եւ իցէ տեղ խաւար եւ ախուր ձախորդութիւն մը, է Պրազիլի Հոռմէական Եկեղեցւոյն: Նա երեք դարերէ հետէ անընդհատ իշխանութիւն վարած է հլու, մտացի, եւ ի բնէ կրօնասէր ժողովրդեան մը վրայ իրեն օժանդակ ունենալով Կառավարութեան ազդեցութիւնը, եւ հասարակութեան դանձուց զօրութիւնը, եւ հիւստուած ըլլալով նոյն իսկ Կառավարութեան հետ, եւ ունենալով ահաւոր արդիւնք, Հասարակ ժողովրդեան մէջ անկեց տգիտութիւն եւ անապաշտութիւն, կասալաշտութիւն: Այնպէս դարչելի ինչպէս որեւիցէ տեսակ մը յԱլիքիէ, եւ բարձրագոյն դասուց մէջ կրօնի անտարբերութիւն, սկիզբակաւ նութիւն եւ յայտնի անաստուածութիւն: Ժողովրդեան հայրենասէր եւ խորհող մասը կ'արթննան տեսնելով որ իրենց զաւակները ապահով չեն Հոռմայ բաղկաց մէջ:

Ըստ վերջին մարդահամարին, Պրազիլի 9,930,478 բնակչաց 8,363,997ը չէին կարող ոչ կարգաւ եւ ոչ դրել: Պրազիլցւոց մէջ կ'աճի հետզհետէ սա գաղափարը թէ Եկեղեցին մեծ պատասխանատուութիւն ունի իրաց այս վիճակին համար: Եւ երբ գերութեան դժուրէր խնդիրը լուծուի, կարգը պիտի դոյ մեռեալ Եկեղեցին կենդանի ազգէն:

անջատելու: Արդէն իսկ մեծ քաղեր առնուած են դաստիարակութիւնն ազատ ընելու մասին: Դպրոցական նոր եւ շատ ազատամիտ օրէնքը բացարձակ ազատութիւն կու տայ որ եւ իցէ ուսման դպրոցներ բանալ ուր եւ կամի, եւ կը բովանդակէ բազմաշխատ ծրագիր մը կատարելուպէս վերակազմելու հանրային դպրոցաց դրութիւնը: Առաջարկեալ բարենորոգումներ կարի յոյժ ընտիր են, բայց քաջոյայտ պատճառք այժմ գոյութիւն ունին թղթի վրայ միայն: Ուսուցչաց դաս մը, դպրոցաց դրութիւն մը, դասագրոց ընտիր շար մը, անկարելի է ի ձեռս բերել օրէնսդրական արարքով, այլ են յամրածող բաներ: Ձեռնարկուած է նախնական դպրոցներ հաստատելու վարժապետներ յարուցանելու համար եւ մասամբ միայն ունեցած է յաջողութիւն: Բեքոյ Բ. Կայսերական Դոկէճը, ունի եօթն տարու չըջան, յորում կ'ուսանին 300է մինչեւ 400 աշակերտք, անոր ուսմանց թիւը ահաւոր կերպով ծանրաբեռնեալ է, եւ ըստ Բեք լրագրին վերջին մէկ թուոյն, եօթներորդ տարին ունի միայն մէկ աշակերտ: Երկու գերազանց բժշկական գոյէճներ կան հոն եօթնամեայ չըջանով, եւ երկու դպրոց օրէնսդրական, ընտիր վարժարան մը բազմաբուստեան, եւ քանի մը զինուորական եւ նաւային դպրոցք: Ինչ որ չունի Պրազիլի Կայսրութիւնը, են Ժողովրդեան դպրոցք, — նախակրթական դպրոցք, ուր ժողովրդեան զաւակունք կրթութիւն լաւ դաստիարակեալ վարժապետաց ձեռամբ հասարակ ուսմանց մէջ, եւ Աստուածաշնչով անձնական մաքրութեան, հայրենասիրութեան, ճշմարտութեան եւ արդարութեան սիրոյ եւ Աւետարանին սրբութեան մէջ:

Վերը ակնարկուած քսան տարուան մէջ Պրազիլ մեծաքայլ յառաջընթացած է կենաց իւրաքանչիւր վիճակի մէջ: Շատ մը Բորթոկիդ հին խոչը եւ խափանք յառաջադիմութեան, վտարուած են: Ամէն ջանք, ինչ ազգիւրէ որ ըլլայ, բարձրացունել դաստիարակութեան դրօշը, ջերմապէս արձագանգ կը գտնէ բոլոր հայրենասէր Պրազիլցիներէն: Աւետարանի միսիոնարաց յարատեւ դործը, քարոզութեան, մամուլոյ, եւ դպրոցի միջոցաւ շատ նպաստած են այս վախճանին: Երբ կ'իմանանք թէ պետութեան մէջ երեւելի մարդ մը չբաժնուելով հանդերձ պետական եկեղեցիէն, որում կապուած է զլիսաւորապէս ընկերական յօդերով եւ ընտանեկան նախապաշարմամբ, կը յայտնէ հրապարակաւ թէ կ'ուզէ տեսնել Աւետարանչական գործին ծաւալումը ամբողջ երկրին վրայ, եւ անով ազատել իւր հայրենեաց երիտասարդներուն Հոռմէական կղերին ապականիչ ազդեցութենէն, եւ երբ կ'իմանանք թէ այս է այն պետութեան մէջ դառնող լաւագոյն անձանց շատին զգացումը, կրնանք յիշաւի ըսել թէ բացուած է Բրիտանիական գործին ճամբան ինչպէս չէ այս թէ Ամերիկա ծնած այս տաճար եւ չորս միլիոնները դաստիարակութիւն պիտի ընդունին, այդ հարցման արդէն տուած են պատասխան, — այլ այս թէ այդ պիտի ըլլայ Բրիտանիայ դաստիարակութիւն, կամ թէ Եւրոպական ծնունդ ունեցող Բանաւորականութիւն:

ՕՐԻՆԱՅ ԲԱՐԻՈՒՄՈՒՆԲ ՆԵՐԿԱՅ
ԿԵՍ ԴԱՐՈՒՍ ՄԵՋ
Մը. Կատարթոն կը գրէ հետագայն «Ինչ նեւտամներորդ Դար» անուն հանդիսին մէջ, Անդրոյ օրինաց բարեօրմանց վրայ որ եղան անցեալ յիսուն տարուան մէջ:

Պիտի խօսիմ որչափ կարելի է համառօտիւ օրինաց բարեօրման վրայ: Կէս դարուս միջոցին ջնջուեցաւ գերութիւնը: Պատժական օրէնք մը որ նախատինք կը բերէր օրինաւորքին, արդեամբ բարեփոխուած է: Զքնջուած է դաշնագրոյ եւ պայմանագրութեանց օրէնքը որ կ'արգելէր դործաւոր դասն ընդունելէ բարեօրման իրենց աշխատութեան: Աղքատաց օրէնքին ողբալի եւ վնասակար զեղծմունք անհետ եղած են: Կեանք եւ անդամք մարմնոյ որ միշտ նշաւակ էին վնասուելու եւ կորստեան, աշխատութեան արկածներէ որ յառաջագոյն տեղի կ'ունենային եւ ոչ ոք ուշադրութիւն կ'ընէր անոնց, մինչեւ անգամ երբ չարեաց պատճառը կ'ըլլար դործաւորին տիրոջ անգլութիւնը եւ կամ զանցառութիւնը, այժմ կը պահպանուին վտանգներէ զերծ լինելու միջոցաց տնօրինութեամբ, եւ կորուստը կը վտարին ուրիշ արկածներուն եւ կամ անոնց վերաբերեալներուն դրամով: Հանքաց, գործարանաց եւ ուրիշ տեղեր աշխատողաց նախատինքը պատուոյն նախ եւ զլիսաւորապէս Շաֆթսպրիի անուն, կամ վերցուած են կամ մեծապէս եղանակաւորուած են եւ զեղջեար Ծովեկերեայ տեղեաց բնակիչք չեն այլ եւս հարկադրուած մաքսէ ապրանք փախցունելու, մաքստանց վերաբերեալ յիմարական օրէնքներու պատճառաւ: Ժողովրդեան ընդհանրութիւնն ունի լաւ դպրոցներ ուր կրնան երթալ անոնց զաւակները, եւ դրուած են օրէնքով պարտականութեան տակ գործածել այդ արտօնութիւնը եւ օգնել ծախքին: Ունին նաեւ իրենց մօտ միջոցներ դրամոյ խնայութեան առանց մեծերուն օգնութեան պէտք ունենալու: Ապրելով երկրի մը մէջ ուր գրեթէ ընդհանրացած է բաժանումն ընտանեաց անդամոց մէջ, այլ եւս չեն արգելուիր ընտանեկան սէր մնուցանելէ եւ պահելէ թղթատարութեան բարձր զինքով որ անգլութեամբ կը դրուէին հասարակ ժողովրդեան վրայ մինչ ազնուական դասը եւ այլ առանձնաշնորհեալ անձինք ազատ էին այդ ծախքերէն: Դիւրադնի թղթակցութեան այս գրութեան Անգլիա եղաւ առաջնորդ աշխարհի: Ազատ մամուլ տեղեկութիւններ հազորել որ առաջ արգելուած էր օրէնքն եղծանողէն ծանր տուգանք պահանջելով, այժմ թող տրուած է: Տուրքերը որ կը հատուցուին, կը հատուցուին Կառավարութեան, Կառավարութեան պիտանի նպատակաց համար, եւ ոչ ուրեք հասարակութեան մեծատուն դասուց ի նպատակ անոնց հաշուոյն արտադրուած ասորանաց զինքը բարձրացունելու նպատակաւ: Անոնց չահերը կը պաշտպանուին ըստ մեծի մասին քուէիւք, եւ անոնց քուէները կը պաշտպանուին դադանապահութեամբ որ ազատ կը կացուցանէ զնոսա երկնչելէ թէ բռնութենէ եւ թէ անոր աւելի ճարտար ձեւերէն: Անոնց մուտքը խորհրդարանին մէջ այն դէպքն որ բացուեցաւ անոնցումոյ պայմանին ջնջմամբ, ի գործ դրուեցաւ տնային աստիճանաւ որ բաւական կամ կամ ոչ եղած է թէ զգալի եւ թէ օգտակար: Բոլոր պարագաները մէկէն ի հաշիւ աւելով կէս դարու արդեանց մէջ անոնց համար կը դառնան տոնք որ դործաւոր դասընդամ արեւելի քիչ ժամեր կ'աշխատին, որ այս նուազած ժամերուն համար կ'ընդունին աւելի վարձ, եւ որ այս աւելցած վարձով կը գնեն նուազած գնով գրեթէ ամէն ինչ: Բայց ի ծխախոտէ եւ ողբից ըմպելեաց, որոց զինքը կրնան ազդեցութիւն կրել Օրէնսդրական մարմնէն: Օրէնսդրական մարմն

նորն այս գործը որ այնպէս ընդարձակ է եւ զանազան, եղած է, ընդհանուր հայեցողա-
ծով, անկողմնական գործ: Յոյժ չատ ժամա-
նակ անոնց հեղինակը ոչ միայն պէտք ու-
նեցած են գիմագրաւել զօրաւոր եւ յամառ
ընդդիմութեան, այլ նաեւ գովեստ կամ հա-
ւանութիւն չեն ընդունած իրենց այն գոր-
ծին համար այն վայրկեանին հանրութեան
դատմանէն, եւ իրենց հաւատքը եւ համբե-
րութիւնն ունեցած են վստահելով ապագոս-
յին միայն:

ԱՐՋՈՒ ՈՐՍՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԻՄԱԼԱՅՍ
ԼԵՐԱՆՑ ՄԷՁ

Թղթակից մը կը գրէ Յէլ Լրագրին, հե-
տագայն: Լուր ատենը թէ մեծ սեւ արջ մը
կար, վասն որոյ ես մարդ զրկեցի տանել հը-
րադէնքն Տունկա կրճին մէջ այն տունը ուր
պիտի պառկէի գիշերը: Հասայ տնակը ա-
ռաւօտեան դէմ: Ծառան կը սպանէր հոն
պատմել ինձ թէ դառն էր արջուն հեռքը,
եւ ճամբայ պիտի ելլէինք ինտունը արջը կէս
օրէն եօթն ժամ առաջ: Վեց մղոն ճամբորդելէ
ետքը դառ ի վեր ճամբաներէ որոց նման չէի
երբէք տեսած, եւ սոսկալի կերպով կախուած
գահաւանդներէ, Հիմալայա լեռներուն մէջ,
հանդիպեցանք արջուն ոտից նոր նշաններուն:
Յայտնի էր իւր ոտից նշաններէն թէ խո-
շոր արջ մըն էր այն: Հետքին հետեւելով
դաշինք բաւական հեռի մինչեւ սոսկալի
գահաւանդի մը եզրը: Էինք առաւել քան
10,000 ոտք բարձր, եւ ձիւն կար բո-
լոր ձորերուն եւ ձեղքեւածներուն մէջ: Մեր
առաջնորդը առջեւէ կերթար եւ ահա ետ
դարձաւ գուարթ դիմօք ըսելով թէ արջը պտռ-
կած էր ժայռի մը վրայ իւր որջին դուռնը օդ
անդու համար: Ճամբան այնքան դառ ի վեր
էր որ հանելու էի իմ որսոյ մուճակներս եւ
քայլելու բոկ ոտքով վասն զի եթէ սահէի
մահաբեր կրնար ըլլալ ինձ: Բարեբախտապէս
զօրաւոր հով մը կը փչէր արջուն կողմէն
դէպ ի մեզ, այնպէս որ չկար վտանգ անոր
մեր հոտն առնելուն, որ այս բանէն շատ կը
վախցուէի արջուն որսորդութեան ատեն: Ի-
ջանք վար դէպ անոր կողմը, հետզհետէ քանի
որ մօտեցանք սողոսկելով մինչեւ որ մօտ գա-
ցինք քառասուն եարտայի չափ: Ծառան այժմ
այնքան յուզուած էր որ կը դողար ամբողջ
մարմնովը, եւ շարունակ կ'ըսէր ինձ կրակել:
Բայց ուղեց այնպիսի դիրք մը ունենալ որ
վստահ ըլլար յաջողութեանը, եւ ուստի սո-
ղոսկելով գնաց մինչեւ քսան քայլ մօտեցաւ
արջուն: Ծառայիս յուզումը հիմա յոյժ սաստ-
կացաւ, այնչափ որ դրեթէ բոլորովին անյա-
ջող ելլելուն վտանգը կար: Մինչ կը ջանար
զսպել ինքզինքը, հազաց բարձրաձայն, եւ
արջը վեր ցատկեց: Իսկոյն հրացանիս աջա-
կողմեան փողէն գնտակ արձակեցի անոր ու-
սին, բայց թուեցաւ թէ չհերգործեց: Եւ
առջ վազեց ուղղակի դէպ ի մեզ ահաւոր գո-
ռիւն գոչիւնով: Արձակեցի գնտակ ձախակող-
մեան փողէն ալ դէպ անոր մարմնոյն միջին
մասը, եւ գնտակին հարուածը դետին թա-
ւայել տուած անոր, բայց յաջողեցաւ դառ-
նալ իւր քարայրը որուն շատ մօտ էր դեռ
եւ կարող չեղած արձակել անոր ուրիշ գն-
տակ մըն ալ: Հասկնալով թէ մահացու վէրք
ընդունած էր, քննութիւններ ընելէ առաջ
սպասեցինք կէս ժամ: Այնուհետեւ դաշինք
քարայրը, բայց այնքան խոր էր եւ մութ որ
չկրցինք ընել բան մը: Խուրճ մը իրայն
բերելով ջանացինք ծուխով դուրս հանել զայն,
բայց աչքի չերեցաւ: Յետոյ նստանք, եւ
խորհեցանք թէ ինչ ընելու էինք, եւ եզրա-

կացուցինք թէ չէինք կրնար ընել բան մը ա-
ռանց լուսոյ եւ օդնութեան: Վասն որոյ ես
եւ ծառան մնացինք հոն եւ մեր առաջնորդը
գնաց ետ Տունկա լապտեր բերել, որ յարմար
ժամանակին եկաւ հասաւ: Այն ատեն մօտեց
քարայրէն ներս, ծառան առջեւէ ըլլալով եւ
իւր ձեռքն ունենալով լապտեր եւ դանակ,
եւ անոր ետեւէն ես հրացանով: Բարայրե-
էր շատ նեղ եւ ժայռին մէջ շատ խոր կ'իջ-
նէր: Յառաջ դացած էինք իւր քսան եարտա,
եւ ահա յանկարծ արջը որ պահուելով էր
քարայրին մէջ անկիւնի մը ետեւը, դուրաց
յարձակեցաւ եւ բռնեց ծառայի ձեռքը եւ
լապտերը: Իսկապէս անոր բազուկը եւ սը-
րունքը, եւ թողուց մեզ կատարեալ մթան
մէջ: Չեմ գիտեր թէ ինչպէս ելանք քարայ-
րէն դուրս, բայց ելանք բաւական տրագ վա-
զելով: Բարեբաղդապէս արջը այնպէս վրաս-
ուած էր որ չէր կրնար ելնել ետեւի ոտից
վրայ, եւ ինչպէս իմացանք յետոյ, անոր ող-
նայորին ետեւի ծայրը ջախջախուած էր, եւ
գնտակն էր անոր փորոտեաց մէջ, բայց եւ
այնպէս կարող եղած էր դարնել ծառայիս:
Համառօտ խօսինք, արջը մեռաւ յաջորդ օրը,
եւ ձեռքը երկուր ջահ բռնած մարդ մը ներս
մտնելով արջուն դիակը դուրս քաշեց քարայ-
րէն: Անոր ցուկէն մինչեւ ազին էր ճոռք,
եւ կուրծքին չըջախաւոր ճոռք Գ մասնաչափ:

ԱՅԼԵՒԱՅԼՔ

ԱՆՁՆԱՆՈՒՐ ՀԱՅՐԵՆՈՍԵՐ ԿԻՆ ՄԷ: ՅԱՔՐԻԿԷ,
Գոնկոյի Առաքելութեան մէջ ամենէն բազ-
մաթիւն աշխատաւորաց մին է մանկամարդ
կին մը սեւամորթ, որ զրկուեցաւ հոն «Կա-
նանց Երիցական» կոչուած ընկերութեանէն աս-
կէ երկու երեք տարի առաջ: Բարձր պատ-
ուովը ընդունելէն ետքը իւր վկայական իւ-
րեւ քաջ ուսումնաւարտ Տէթրոյթի բարձրա-
գոյն ձեւմարանին մէջ, գնաց իւր մօր հետ Ան
Սրայըր աշխատիլ այն սեղի գոյէճին մէջ: Հոն
առնեց կը հայթայթէին իրենց ապրուստը, լուս-
ցարարութիւն ընելով, եւ ուսումնաւարտ կար-
գին անդամաշակերտը այնչափ կը յարգէին յիշ-
եալ մանկամարդ աղկան ընաւորութիւնն եւ
կըթութիւնը որ կազմեցին ակումբ եւ գնե-
ցին անոր համար վաշելուզ զգեստ պարզե-
ւաբաշխութեան հանգիստին համար: Մինչ կը
դառնէր գոյէճը, կարեկցութեամբ լեցուած
իւր ցեղին անկեալ վիճակին վրայ, նուիրեց
զինք լինել միսինար անոնց, նորա մայրը
չուզելով մինակ մնալ գնաց անոր հետ, եւ
այժմ երկուքն ալ են պատուաւոր օգնական-
ներ:

ԲԱՐԻԿՈՅ ԱԶԵՆՈՒԹԻՒՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ:
Տող. Պիէլլիք կը հրատարակէ Լեհերէն բժշ-
կական օրագրի մը մէջ քարիւղոյ հորերու
մէջ գործողներու մասին իւր ստացած փոր-
ձառութեանց արդիւնքը: Շատ սաստիկ մը-
տային նշանք տկարութեան յառաջ կու գան,
կ'ըսէ, թուեաւորութիւն կողային գոլորշիներէն
որ կան հորերուն մէջ, եւ վախճանը կ'ըլլայ դա-
ռանցանք խելագարածի պէս: Այսու ամենայ-
նիւ կը դադրի այս այն ինչ հիւանդը կը հան-
ուի գետնին երեսը: Ընդհանուր խօսելով,
գործաւորաց մէջ մահը մասնաւոր յաճախու-
թիւն մը չունի: Կը թուին թէ նշանաւոր կեր-
պով դերձ են չնշանութեան գործարանաց
ախտերէ թէ անոնց բորբոքող եւ թէ վէր-
քեր յառաջ բերող տեսակէն, նաեւ տարախո-
խիկ հիւանդութիւններէ: Բայց երթալայ են
մորթալին մանր վիրաց որ կ'ըլլան ոտից եւ
ձեռաց վրայ: Տող. Պիէլլիք կը յիշէ թէ դառն

է որ չդառնա քարիւղը դերադանց դարման
է ինչպէս նոր նոյնպէս եւ հինցած եւ բաց-
ուած կամ չծակուած վէրքերու:

ՎՅՈՐԿԵՆԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՆԷ: Մը. Մալին,
Սառութիւնը լուսանկարիչը, մօտեցաւ լա-
յաջողեցաւ վայրկեանի մէջ լուսանկարն առնու-
թալով ճայերու: Շատ մը աւելի արագ շարժող
անասնոց պատկերն առած է Մը. Մէյպրիճ Ա-
մերիկա, եւ Մը. Մէրէ Դաւիթ, բայց ասոնք
կ'առնուին մասնաւոր գործեալ որ դուռ ուրեք
կու տայ շատ աւելի քան լուսանկարն հանուած
ստարկային ստուերը: Ճայերուն լուսանկար-
ներն առաւ Մ. Մալին, քովորական պայմա-
նաց տակ, եւ հասարակ դործեալ, բայց
ոստիւններն պարտի ըլլալ աղէկ տեսակէ, եւ
չատ արագ դրուող կախարիչ մը հարկ է
գործածել: Նաեւ տախտակը (որոց մին կը
կոչուի Տէրպիլ տախտակ, առնուի այս ա-
նունը տարագէ մը, զոր հնարեց Նաւապետ
Ապնէ) մասնաւոր կերպով բարձր զգայնու-
թիւն պարտի ունենալ: Կը ցուցուին իւր
վաթսուն ճայերու լուսանկարներ յստակ եւ
որոշ եղած, եւ անոնց այլ եւ այլ դիրք եւ
շարժումներ հետաքրքրական են: Անոնց չա-
տը տարածած են իրենց թեւերը հորիզոնական
ուղղութեամբ, բայց ոմանք եղած են պատկե-
րին մէջ իրենց թեւերը վար կախուած դրից
մէջ, զոր աչքով դիտուած ժամանակին կար-
ձութեան պատճառաւ աչքը չնմարեր: Այս
լուսանկարք հիմալի օրինակներ են այն երա-
գութեան որով այժմ կրնան հանուել պատ-
կերներ:

ՄԵՏԵՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱՌՈՒ ԵՐԵՒԱՆԻ ՎԵՆԵ-
ՋՈՒԵՆ: Միացեալ Նահանգաց հիւպատոսն ի
Մարաքայոյ (Վէնէդուէլայի) հետեւեալ
պատմութիւնը կ'ընէ Երեւոյթի մը զոր կ'ան-
ուանէ «Երեւոյթական արտակարգութիւն»:
— Անցեալ Հոկտեմբեր 24րդ գիշերը, կ'ըսէ,
որ էր անձրեւոտ եւ փոթորկալից, ինն անձե-
րէ բազկացեալ ընտանիք մը որ կը քնանային
Մարաքայոյէ քանի մը ասպարէզ հեռի տը-
նակի մը մէջ, արթնցան բարձր ըզզմոտ ձայ-
նիւ եւ պայծառ եւ ակնախտիկ լուսով մը
որ շողշողուն կերպով կը լուսաւորէր տնա-
կին ներսի կողմը: Տնակին մէջ գտնուողնե-
րը, կատարեալապէս ահիւ եւ դողութեամբ
լցուած, եւ համարելով, ինչպէս կ'ըսեն, թէ
եկած է աշխարհիս կատարածը, ի ծուր ի-
ջան եւ սկսան աղօթել, բայց անոնց աղօթք-
ներն դրեթէ յանկարծ ընդհատեցան սոսկալի
կերպով փախելով, եւ խոշոր ուռոյցներ ելան
անոնց մարմնոյն վերի մասին վրայ, եւ այս
մասնաւորապէս կը տեսնուէր անոնց երեսոց
եւ շրթանց վրայ: Նշանակութեան արժանի է
որ այն պայծառ լոյսը չէր տար տաքութիւն,
թէպէտ ծուխի նման բան մը կ'երեւէր նաեւ
մասնաւոր հոտ մը կ'առնուէր: Հետեւեալ ա-
ռաւօտ ուռոյցները իջած եւ երեսներուն եւ
մարմնոց վրայ թողած էին խոշոր սեւ բիծեր:
Մասնաւոր ցաւ չէին դիւար մինչեւ իններորդ
օրը, երբ մորթն ելաւ եւ այս բիծերը փոխ-
ուեցան շարունակից տհաս լնդաւարաներու:
Թախեցան անոնց գլխուն այն կողման մա-
ղբը որ ներքեւը կը մնային այս դէպքը պա-
տահած ատեն, եւ յիշեալ ինն անձանց եւս
մարմնոյն անկողնոյն դպած կողմը աւելի վը-
նասուեցու: Այս դէպքին նշանակութեան
արժանի մասն այս է որ տունը անվնաս մնա-
ցած էր, բոլոր դռներն եւ պատուհանները դոց
էին այն ատեն: Յետոյ կայծակի հետք չուե-
նուեցաւ չէնքին որեւիցէ կողմը, եւ բոլոր
հարուածեալք միաբան կ'ըսեն թէ պայթման
ձայն չստեցաւ այն ժամանակը, բայց միայն

բարձր բողոքներ արդեն յիշուեցաւ։ Այս դէպ-
քին կից հետաքրքրական ուրիշ պարագայ մի
եւս այս է որ, տան շուրջը գտնուած ծա-
ռերը չէին ցուցներ զնաւուած լինելու նշան
մինչեւ իններորդ օրը երբ գրեթէ ի վայրկեան
ժամանակի ցամքեցան թարշամեցան տան
ընտկաց մարմիններուն վրայ խաղաւարտներ
յերեւան եկած ժամանակը։ Այս թերեւս էր
զուգարկալութիւն, բայց նշանաւոր բան մի
է սա որ միեւնոյն ընդունակութիւնն երկ-
տրականութեան հանդերձ միեւնոյն տեւո-
ղութեամբ տեսնուի թէ՛ կենդանական եւ
թէ՛ բուսական կազմութեանց մէջ։ Այցելու-
թեան գացի հարուածեալներուն որք այժմ
կը գտնուին այս քաղաքի հիւանդանոցաց
միոյն մէջ։ Եւ թէպէտ անոնց կերպարանքն
իրազէս սոսկալի է, բայց յուսալի է թէ ա-
նոնց եւ ոչ միոյն համար մահաբեր պիտի
ըլլայ այն։

ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Ի ԵՖՆԻՃԷ
[Խմբագրական]

Ընդունեցինք սիրալիր հրաւեր Եֆնիճէի
քարոզիչին ներկայ ըլլալու նորա ձեռնադրու-
թեան, եւ ուրախ եղանք որ այդու պատե-
հութիւն կ'ունենայինք քանի մը օր ընդմի-
ջելու մեր խմբագրական աշխատութիւնը։
Ապրիլի Աին կանուխ նախաճաշէ մը ետեւ,
փութացինք երթալ Մուտանեայի շողենաւը։
Գտանք որ Ընկերութեան հնազանդ եւ դանդա-
ղագոյն շողենաւն էր, եւ փոխանակ ժամը
2ին մեկնելու, որպէս ծանուցուած էր, չը-
գնատուեցաւ խարսխէն մինչեւ գրեթէ ժամը
4։ Մարմարայի ծովը կը հեւար եւ յոյժ տը-
հածելի շարժման մէջ կը դնէր շողենաւը,
այնպէս որ ճամբորդներէն քաղումը ծովէն
բռնուեցան, բայց հոգմը որ ալիքները կը
զարթոցանէր օգնեց մեզ հասնիլ Պոզ Պու-
րուն, որ Մուտանիայի ծոցը կը պաշտպանէ,
եւ անկէ անդին ծովը հանգարտ էր։ Նաւար-
կութիւնը տեւեց 6 ժամ, բայց արագընթաց
շողենաւը երբեմն կը հասնին 4 ժամէն։

Մաքսաւան աշխատութիւնը չուտ վեր-
ջացան, եւ մտանք գեղեցիկ կառքերէն մին
որ կ'երթեւեկէին ի մէջ Մուտանիայի եւ Պրու-
սայի։ Սոքա կը շինուին ի Պրուսա, եւ յոյժ
առաւել հանդիստ կ'ընծայեն ճամբորդին քան
Կ. Պոլսոյ մէջ գործածուած կառաց մեծ մասն։
Կը հաւատանք թէ ճարպիկ մէկը կրնայ շա-
հիլ զանոնք աստ ներմուծելով։ Խնուղին յոյժ
լաւ վիճակի մէջ պահուած է, եւ 12 մզոնի
չուն սովորապէս կը կատարուի 2 1/2—3 ժա-
մէն։

Օրուան լուսով մի քանի ժամ միայն ան-
ցուցինք ի Պրուսա, բայց ինչ որ տեսնեմք
բաւական եղաւ բաղձանք արթնցունել ի մեզ
աւելի երկարատեւ այցելութեան։ Ասիական
Թուրքիոյ ամենէն ուշագրաւ քաղաքներէն
մին է այս։ Նախ կ'երեւի պատմութեան մէջ
իբրեւ մայրաքաղաք հնոյն Բիւթանիոյ, որ
այդ անուն առած է Բիւթան ցեղէն որ եկաւ
Թրակիայէն եւ յաղթահարեց այդ գաւառին
միւս ցեղերը։ Սոքա յետոյ յաղթուեցան Լիւ-
դացւոց թագաւորէն Կրետոսէ, եւ յետ նորա
տանգալման ի ձեռն Կիւրոսի, եղան հպա-
տակ Պարսկական մեծ Պետութեան։ Երբ
կործանեցաւ Պարսկական Պետութիւնը նո-
քա դարձեալ ի ձեռն բերին իւրեանց անկա-
խութիւնը, եւ երկու դար անոնց իշխանե-
րը Թագաւոր տիպոսը կը կրէին, եւ կ'իշ-
խէին ի Պրուսա։ Բիւթանիոյ Պրուսիա Թա-
գաւորին քով էր որ Աննիբալ, մեծագոյն զո-
րավարը որ կտուեցաւ ընդդէմ Հռովմայեց-
ւոց, գտաւ իւր վերջին անպատանը։ Երբ

լսեց թէ Պրուսիան զիտաւորութիւն ունէր
յանձնել զնա Հռովմայեցւոց, թոյն առնով
սպանեց զինք, իբր յամին 182 նախ ք. դ. Բ.։
Բիւթանիոյ վերջին Թագաւորը յանձնեց իւր
Թագաւորութիւնը Հռովմայեցւոց, եւ այն
մնաց մասն Հռովմէական կամ Յունական Պե-
տութեան մինչեւ Թուրքաց աշխարհակալու-
թիւնը։

Բայց մեզ համար Պրուսա գլխաւորապէս
ուշագրաւ է իբրեւ առաջին մայրաքաղաք
Օսմանեան Պետութեան։ Սուլթան Օսման,
Պետութեան հիմնադիրը, յետ գրաւելոյ զայս
քաղաք, ըրաւ զայն կեդրոն իւր կառավա-
րութեան, եւ այն եղաւ մայրաքաղաք մին-
չեւ ցարաւումն Սղրիանուպոլսոյ։ Հոն կը
թաղուէին անդամը կայսերական ընտանեաց
մինչեւ ցարաւումն Կ. պոլսոյ։ Հոն թաղուե-
ցոյն առաջին վեց Սուլթանը, որպէս նաեւ
քաղում իշխանը եւ այլ նշանաւոր անձինք
Օսմանեան պատմութեան մէջ, բայց ժամա-
նակ չունէինք այցելել անոնց դամբանները։
Հռչակաւոր ծծմբոտ տաք բաղնիքները դրսէն
միայն տեսնեմք, եւ արինք ծծմբոյ հոսն մինչ
կ'անցնէինք։ Բաղաքին մետաքս թել պատ-
քասեւելու 46 գործարաններէն մին այցելե-
ցինք։ Բոլոր գործաւորը կանայք եւ աղ-
ջկուհիք են եւ սոքա օրը 3ին մինչեւ 6 դա-
հեկան կը շահին ըստ եղանակին։ Վերադա-
նէն մարդասիրութեամբն ստացանք օրինակ-
ներ մետաքսի թելէն եւ տարբեր տեսակ խո-
զակներէն։ Մինչ կ'անցնէինք քաղաքին մէ-
ջէն տեսնեմք մզկիթները, գեղեցիկ նոր հի-
ւանդանոցը եւ Սուլթանին պալատը։

Բայց Պրուսայի գլխաւոր հրապոյրներէն
մին է անոր դիրքը։ Անոր առջեւ կը տա-
րածուի դաշտը ցիր եւ ցան դիւղօրէիւք, եւ
ռոտղեալ իւլիֆէր գետով եւ այլ հոսանքնե-
րով, իսկ անոր ետեւը կը բարձրանայ Ողիմ-
պոս լեռան ձիւնապատ գագաթը։ Մինչ կը
նայէինք այն գեղեցիկ տեսարանին վրայ,
երբ վերադարձանք Երկուշաբթի յետ միջա-
ւոր արեգական պայծառ լուսոյն ներքեւ,
եւ ամենայն ինչ կը յայտնէր խաղաղութիւն
եւ ապահովութիւն, դժուար էր ըմբռնել թէ
քիչ առաւել քան 30 տարի առաջ քաղաքը
գրեթէ աւերակ եղաւ դեանաշարժով։

Շաբաթ օրը հինգ կառքեր տարին մեր
խումբն ի Եֆնիճէ։ Ծածրան զուգահեռական
է Ողիմպոսի շղթային հետ, եւ հեռաւորու-
թիւնն իբր 6 ժամ։ Եֆնիճէ Ողիմպոսի արե-
ւելեան ծայրն է եւ ունի իբր 800 տուն,
բոլորը Հայ։ Գրեթէ բոլոր գիւղացիք երկ-
րագործութեամբ կը զբաղին, բայց երբ կու-
գայ ժամանակը, գրեթէ ամէն տուն չեքամ
կը պահուի։

Աւետարանական դործն ի Եֆնիճէ սկսեց
1868ին երբ եղբայր մը գրկուեցաւ հոն Պրու-
սայէ, որ մնաց զիւրը մէկ ու կէս տարի։
1870ին Տոգ. եւ Տիկին Շնայտըր գացին հոն
եւ աշխատեցան 2 տարի։ Պատ. Սերովբէ
Տիոնեան կեցաւ հոն քանի մը ամիս,
եւ անոր յաջորդեց նորընծայ հովիւը, որ
տնյողդողդ աշխատած է հոն Մարտունի
վարժարանին ընթացքն աւարտելէն ի վեր
յամին 1877, եւ հոն ժամանակ մը կե-
ցած էր ձեմարանի ընթացքն առաջ եւ անոր
միջոցին։ Եօթն անգամով ճիւղ եկեղեցի մը
կազմուեցաւ ի ձեռն Մ. Բիշարտսընի 1876ին,
որ աճած է այնպէս որ մեր այցելութեան
ժամանակ անգամայն թիւը կը հասնէր 27ի։

Մեր այցելութեան միջոցին կատարուած
պաշտամանց մասին ուրիշ մը պիտի գրէ,
բայց կարող չենք չյայտնել աստ մեր երախ-
տագիրութիւնը այն սիրալիր հիւրընկալու-
թեան եւ եղբայրական ընդունելութեան հա-

մար դորս վայելեցինք, եւ կը շնորհաւորենք
մեր բարեկամներն ի Եֆնիճէ իւրեանց յոյժ
գեղեցիկ մատրան, եւ իւրեանց հաւատարիմ
հովուին համար։ Կը մաղթենք որ Աստուած
միացեալ պահէ այդ ժողովուրդը, եւ շնորհէ
անոնց յարատեւ աճումն։ շնորհօք եւ թուով։

Մեր վերադարձին օդը յոյժ գեղեցիկ էր,
եւ Ապրիլ Յի երեկոյին դարձեալ կը գտնուէ-
ինք մեր ընտանեկան յարկին ներքեւ, ուրա-
խութեամբ նայելով ետ այցելութեան մը որ
վստահ ենք թէ միշտ պիտի մնայ իբրեւ հա-
ճելի յիշատակ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ՆՈՒԻՐՈՒՄ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՒ ՁԵՆՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՀՈՎՈՒԻ Ի ԵՖՆԻՃԷ

Ըստ որոյման Բիւթանիոյ Նահանգային
Ժողովոյ եւ ըստ տեղեկութեան Պատ. այցե-
լուաց, Արթ. Պատ. Ա. Ծէճիգեանի եւ Պատ.
Մ. Յակոբեանի, դորձադիր ժողովը որոշեց
զրկել իւր կողմանէ երեք պաշտօնեայ, այն
է՝ Պատուելիք Ստեփան Իւթիւճեան, Ա.
Կոստանդեան եւ Ա. Ասատուրեան, Եֆնիճէի
մէջ եկեղեցի կազմելու եւ Հովիւ ձեռնադ-
րելու համար։

Այս պաշտօնէից ընկերացան Պրուսայէն
Աւետ. Եկեղեցւոյ Հովիւ Պատ. Դ. Կարա-
պետեան, եւ նուիրակ Յակոբ ազա Զարիֆ-
եան, Պատ. Պոլտուին, եւ Յունաց քարոզիչ
Պատ. Ա. Մոմճիաթաւ։ Կ. պոլսոյ միսիոնա-
րաց կայանէն՝ Պատուելիք Տոգ. Կրին, Պար-
նըմ եւ Տուայթ, Սէօլէցի քարոզիչ Պար. Ա.
Ալթունեան եւ Ծէրահի քարոզիչ Պար. Ս.
Ալթունեան։

Սմտոյ 2ին յիշեալ պաշտօնեայք հասան
Եֆնիճէ եւ կազմեցին ժողով մը ընտրելով
Նախագահ զՊատ. Տոգ. Կրին եւ Բարտու-
ղար Պատ. Ա. Ասատուրեան։

Ժողովոյն առաջին գործն եղաւ հասկնալ
թէ արդեօք կա՞յ հոն բաւական տարր կազ-
մելու նոր եկեղեցի մը, եւ ստուգեց թէ
կային հոն 27 անդամք եկեղեցւոյ, 19ն արու-
ըլլալով։ (Վեց անդամք եւս ընդունուեցան
հետեւեալ օրը)։ Ապա ժողովը զբաղեցաւ
տեղոյն քարոզիչ Պար. Յակոբ Տէր Ստե-
փանեանի քննութեամբ, նկատմամբ նորա
քրիստոնէական փորձաւորութեան, Աստուա-
ծաբանական վարդապետութեանց հմտու-
թեան եւ Աւետարանի գործոյն կոչմանը։
Պատ. Յ. Տէր Ստեփանեան է ընթացաւարտ
Մարտունու Աստուածաբանական ձեմարա-
նին։ Աշխատած է ի Եֆնիճէ տասն տարինե-
րէ ի վեր եւ Տէրը մեծ յաջողութեամբ պսա-
կած է նորա աշխատութիւնը ժողովը քննու-
թեան արդիւնքը գոհացուցիչ համարելով ո-
րոշեց կատարել զպաշտամունս յաջորդ օրը,
ամսոյ 3ին։

Կիրակի առաւօտ էր խիստ պայծառ եւ
գեղեցիկ օր մը, եւ խուռն բազմութիւն ժողո-
վուած էր արդէն եկեղեցւոյ մէջ որոշեալ
ժամանակէն առաջ։ Ձեռնադրութեան պաշ-
տօնն սկսուելով, Պատ. Յ. Տ. Ստեփանեան մա-
տոյց տեղեկագիր նորակառոյց եկեղեցւոյ, եւ
Պատ. Ա. Կոստանդեան տուաւ նուիրման
քարոզը, Ես. Ե. 7 համարին վրայ։ Պատ.
Ստեփան Իւթիւճեան մատոյց աղօթք ձեռ-
նադրութեան, Պատ. Ա. Ասատուրեան տուաւ
աջ ձեռք հաւանութեան, Պատ. Պոլտուին
խօսեցաւ խիստ առ նորընծայ հովիւն, միւս
պատուարժան հովիւք եւ քարոզիչք կատա-
րեցին պաշտաման ուրիշ մասերը։

Յետ միջաւոր եղաւ դարձեալ ժողով, եւ
Պատ. Պարնըմ խօսեցաւ խիստ առ ժողո-
վուրդն։ Նորընծայ հովիւն ընդունեց նոր

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ապրիլ 4 ըստ Յուլի, և Ապրիլ 16 ըստ Լատ., 1887

ԻՐԱՅ ՎԻՃԱԿՆ ՅԵՒՐՈՊԱ

Նկատմամբ վէճին ի մէջ Մ. Կաթընֆի եւ Մ. Թը Կիէրսի թաշակիցը կը հաղորդէ հետազայն: Լսած է ժողովականացի աղբիւրէ թէ երեք տարիներ զրուծիւններ պատրաստուած էին Մ. Կաթընֆի ազդարարութիւն ընելու համար, եւ թէ բարկութեան ժամու մէջ Չարը հրաման ըրաւ զրկել երկը զրուծեանց խտտագոյնը: Այնուհետեւ Մ. Կաթընֆի բարեկամաց մին տեսակցեցաւ Չարին հետ, եւ նորա խնդրանքը դրաքննական իշխանութիւնը յապաղեցին զրկել ազդարարութիւնը մինչեւ Մ. Կաթընֆի ինքն այցելեց Կաթընֆի պալատը ուր կ'ըսուի թէ Չարը խստիւ յանդիմանեց զնա: Նորին Վեհափառութիւնն ըսաւ Մ. Թը Կիէրսի թէ այսուհետեւ Մ. Կաթընֆի բանաւոր սահմանաց մէջ պիտի պահուի, եւ թէ ինքն, Չարը, Չատկի տօնին պիտի ցուցունէ բոլոր աշխարհի թէ տակաւին լիակատար յատահութիւն ունի իւր նախարարին վրայ: Ասոր մեկնութիւնն այս կը համարուի թէ Մ. Թը Կիէրսի պիտի կարգուի լիազօր նախարարապետ: Բնական է սակայն թերահաւատ ըլլալ ի մասին «վստահելի աղբիւր»ին որ կը հաղորդէ տեղեկութիւն նկատմամբ տուած նական տեսակցութեանց ի մէջ Չարին եւ նորա նախարարին, եւ այս միայն ծանօթ է թէ ցայս վայր Մ. Կաթընֆի հրապարակապէս յանդիմանուած չէ: Հաւանական է Չարը ոչ Համալսարանականները եւ ոչ Գերմանական դասակարգութեան կուսակից պահպանողական դիւանագէտները վշտացունել կ'ուզէ: Չկայ նշան թէ Մ. Թը Կիէրսի պիտի կարգուի ուրիշ պաշտօնի: Լոպանֆի իշխան, որ կ'ըսուէր թէ պիտի ըլլար նորա յաջորդն, դարձած է Վիէննա իւր դեսպանութեան պաշտօնին, եւ կ'ըսուի թէ Կոմս Բոլ Շուպարֆ ընդ հուպ պիտի դառնայ ի Պերլին:

Ապրիլի 5ն ըլլալով տարեգարմ ծծողեան Աղեքսանդր իշխանի, տօնուեցաւ ի Սոֆիա, Վարնա, Փիլիպպէ, եւ ուրիշ տեղեր: Եղած էին թելադրողներ որ Ազգային Պաշտպանութեան յանձնարարութեանց այդ օրն Պուլղարիոյ թաղաւոր հրատարակեն Աղեքսանդր իշխան, բայց կառավարութիւնը ծանոց յանձնարարութեանց թէ այդպիսի քայլ մը ծանրակշիռ քաղաքական հետեւանքներ կրնար ունենալ եւ պարտ էր առնուլ զայն միայն հաւանութեամբ իշխանութեանց: Տօնախմբութիւնը անպաշտօն էր, եւ ոստիկանութիւնն արգելեց տուններու զարդարումն ի Սոֆիա: Սակայն յոյժ եռանդալին ցոյցեր եղան եւ չնորհաւորութեան բազում հեռագիրներ ուղղուեցան իշխանին: Ըստ Լեւոնի Հէֆալի, իշխանը ծանուցած է իւր գիտաւորութիւնը թէ պիտի մերժէ վերընտրուիլ, եւ այդու վերջ տուած է խնդրոյն: Կը հաւաստեն թէ Համալսարանական Պուլղարիա քաջալերեցին չարժուին ի նշան պատ Սղեքսանդր իշխանին, անտարակոյս յուսալով թէ անոր արդիւնքը պիտի ըլլար Ռուսական գրաւումն:

Մ. Մանթոֆ, Ռուսոֆի քաղաքապետը, որ վերաւորուեցաւ ի ձեռն ոճրագործաց ի Պուլղար, սկսած է ապաքինիլ: Նա վերաւորուեցաւ բազկէն, կողէն, եւ պարանոցէն: Գնտալը հանուած է պարանոցէն, եւ կ'ըսուի թէ միւս վէրքերն վտանգաւոր չեն: Չնայ սպանել փորձող քաղաքիկը կ'ըսեն թէ նորա մահը երկար տառնէ ի վեր անօրինուած էր, բայց նոքա սպասեցին մինչեւ նա եկաւ Պուլղարէ, վասն զի չկայ մահու պատիւ ի Բուլղարիայ:

Եւ, վասն զի չկայ մահու պատիւ ի Բուլղարիայ, մինչ ի Պուլղարիա պիտի դատուէին ըստ պատերազմական օրինաց եւ իսկոյն հրացանի պիտի բռնուէին: Երկուցունց վրայ գտնուեցան նամակներ Պէնտէրէֆէ:

Կ'ըսուի թէ Պուլղարական կառավարութիւնը ծանուցադրեց մը զրկած է ի Պուլղարէ բողոքելով ընդդէմ ազատութեան զոր Պուլղար փախստականը կը վայելեն ի Բուլղարիա դաւաճանութիւններ նիւթելու համար, սակայն Բուլղարիա կը ցուցնէ թէ դժուարին է բոլորովին արգելել այս բաները, ըստ որում յարատեւ հաղորդակցութիւն կայ ի մէջ երկու ափանց Դանուբի, եւ մանաւանդ, չարագործներէն յոյժ շատեր Ռուսական անցադիր ունին:

Մոսկուայի մայր եկեղեցւոյն մէջ պաշտօն կատարուեցաւ ի սրտիւ յեղափոխականաց որք հրացանի բռնուեցան ի Բուսուդ, ի ներկայութեան կառավարչին, 200 Ռուսական պաշտօնակալաց, Մ. Կաթընֆի, եւ Ռուսական թուով Պուլղար պաշտօնակալաց: Երեկոյն կառավարիչը խնձոյք մը տուաւ ի պատիւ անոնց, յետ որոյ ներկայ եղող Պուլղարք հեռագրեցին Չարին խնդրելով որ աղստէ իւրեանց երկիրը: Չարը պատասխանեց գովելով անոնց հայրենասիրութիւնը:

Քաղաքական յանցանք բանտարկեալը ի Պուլղարիա ամենեքին արձակուած են ի բաց առեալ զՄ. Քարալէյովի եւ Մ. Նիքիֆորովի, որք արձակուած են մին 40,000 եւ միւսն 20,000 ֆրանքի ապահովութիւն տալով: Նաեւ անոնց բնակարաններն հսկողութեան ներքեւ դրուած են եւ թոյլ չարուիր որ նոքա հաղորդակցին դուրսէն մարդոց հետ: Ըստ թաշակիցին Կոմս Քալնոքի ծանուցած է Մ. Սթոյլոֆի թէ Աւստրիոյ աշխարհավարութիւնը հանդէպ Ռուսիոյ եւ Պուլղարիոյ որեւիցէ փոփոխութիւն կրած չէ, այն է թէ Աւստրիա պիտի չհաւանի որ Ռուսիա գրաւէ Պուլղարիա: Այս ապահովութիւնը, հանդերձ յոյժ հաւատարիմ ոգովն զոր Մ. Բատսլալովի կը գտնէ ամենայն ուրեք ի Պուլղարիա, կառավարութեան կու տայ աւելի յոյս նկատմամբ ապագային:

Կ'ըսուի թէ Պուլղարիոյ մէջ բազում իրադէպ անձանց գաղափարն այս է թէ Մ. Սթոյլովի հրահանգ պիտի տրուի դարձեալ առաջարկել Սաքսոնացի Կոթայի Ֆէրդինանտ իշխանին որ ընդունի Պուլղարիոյ իշխանութեան պաշտօնը, եւ եթէ նա մերժէ, ինչպէս անհետն ի Բուլղարիա պիտի հրաւիրէ երկրին զլսաւոր մորթիկը, որոշելու համար թէ ինչ աշխարհավարութեան լաւագոյն է հետեւել, եւ անոնց գաղափարն իմանալէ ետեւ ի նիստ պիտի հրաւիրէ Սոպրանին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պերլինէ եւ Փարիզէ ուղղեալ հեռագիրներ կը ծանուցանեն թէ հաւանական է որ ծանրակշիռ դէպքեր պատահին յԱֆղանիստան: Պերլինէ կը լսենք թէ մեծ պատերազմ մը ի մէջ Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ մօտալուս է յԱֆղանիստան, եւ թէ հետեւեալէն յոյս կայ որ Պուլղարական խնդիրը խաղաղութեամբ լուծուի: Փարիզէն Ապր. 11ին կը հեռագրեն թէ, Վիտտենէն հեռագիր մը երկրւոյ լուրեր կու տայ նկատմամբ Աֆղանիստանի: Էմիրը կը փախչի Ղըզէնքերու առջեւ որք Քապուլի վրայ քայած են: Սակայն այս զրոյցին ուղղութիւնը տարակուսելի կը համարուի: Կեդրոնական Եւրոպայի Տէրութիւնը ուրախ կ'ըլլան տեսնել զՌուսիա ափսոսաբար որ

կարող չըլլայ չարիք դործել յԵւրոպա, եւ այս բաղձանքը տուած է հեռագրական դործակալութեան հաղորդել ցանկալի լուրը: Արդէն լսեցինք զրոյցներ թէ Ռուսիա կը քալէ Հերաթի վրայ, եւ թէ էմիրը հրատարակած է կրօնական պատերազմ, եւ այժմ կու դանայս նոր երկրւոյ լուրեր: Ապր. 2 ին Անգլիոյ Լորտերու ժողովոյն մէջ Դերակոմս Քրոս ըսաւ թէ նորազոյն լուրեր զորս կառավարութիւնն ստացած է Հնդկաստանէ ոչինչ կ'ըսեն այս զրուցեալ դժուարութեանց մասին, եւ կարծիք կը յայտնեն թէ խաղաղութիւնը անվրդով է յԱֆղանիստան: Նոյն օրը Ժոնսոն Գը Սէն Բեթլեհեմէն կ'ըսէր թէ Ռուսիա առած չէ որեւիցէ քայլ որ կրնայ ի զայրոյթ դրդուել զէմիր Ապտիւրրահման: Լէոպոլտ Թաշակից Ապր. 7 թուականաւ ոչինչ կը գրէ նկատմամբ նոր դժուարութեանց, բայց կը ծանուցանէ թէ Սըր. Ու. Րիճուէլ պիտի մեկնէր յաջորդ առաւօտը երթալ ի Սը. Բեդըրսպուրկ իբրեւ Բրիտանական պատուիրակ սահմանադիր յանձնարարելու: Ռուսի մինչ կարելի է որ ծագած են նոր խռովութիւնք յԱֆղանիստան որք պիտի ունենան կորեւոր դեր մը տարւոյս պատմութիւնը կաղմելու մէջ, այս լուրը կը կարօտի հաստատութեան:

Նորազոյն հեռագիր մը աւելի հաւանական տեղեկութիւն կու տայ Աֆղանիստանի մէջ պատահած դիպաց մասին: Կ'ըսէ թէ, Ղըզէնք յաղթած են Աֆղանաց եւ դրուած են զՂազնի: Այդ քաղաքը կ'իջնայ Գանտահարէն Գապուլ տանող ճամբուն վրայ, առաջինէն 233 մղոն եւ երկրորդէն 85 մղոն հեռու ըլլալով: Ղըզէնք երկրին յոյժ մօտ է եւ Ռուսի բնականապէս յարձակման ենթարկեալ առաջին վայրն է: Ժամանակաւ յոյժ կարեւոր տեղ մըն էր, բայց այժմ միայն իբր 4,000 բնակիչ ունի, եւ թէպէտ պարսպով եւ խրամով շուրջ պատած է, զօրութիւն չունի զիմադրելու արդի պատերազմական զինուոց: Եթէ միւս ցեղեր Ղըզայից հետ միացած չեն, էմիրը պիտի կարենայ զսպել ապստամբութիւնը, եւ այդ մասին վստահ ըլլալով է որ Անգլիական կառավարութիւնը առանց անձկութեան կը նկատէ զայս դէպք: Կը թուի թէ նոյն վստահութիւնն ունին զըրամատեարք, վասն զի Անգլիական արժէթը զինք տեւապէս կը բարձրանայ:

Մեծ ցոյցն զոր կը պատրաստէին Բարնէլեանք, կատարուեցաւ Լոնտոնի հասարակաց պարտէզներէն միոյն մէջ Ապր. 11ին: Ահագին բաղմութիւն ժողովեցաւ եւ բազումը խօսեցան, բայց որեւիցէ խռովութիւն չեղաւ:

Դեռ ժողովներ կը գումարին յԱմերիկա համակրութիւն յայտնելու Իրլանտայի համար: Ապր. 4ի երեկոյն այդպիսի ժողով մը դուրսեցաւ ի Ֆիլատելֆիա, որուն կը նախագահէր Նահանգին կառավարիչը, եւ յորում ատենախօսեցին երեք նախկին կառավարիչք եւ զրոյցի Տէլաուէր նահանգին կառավարիչը: Որոշմունք որ կատարուեցան կը յայտարարեն թէ յաջո ներկայից դատաստանի համար Իրլանտայիներ փոխադրել Անգլիա կամ Սկոտլանդ նման է անիրաւութեանց որոց պատճառաւ ծագեցաւ Ամերիկայի անկախութեան պատերազմն առաւել քան 100 տարի առաջ, եւ կ'արդարացունէ զինեալ ապստամբութիւն մը: Նիւ Եորքէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Նախագահ Գիլիվանտ ըսած է թէ Դանատացւոյ կողմանէ ձկնորսութեանց պատկանեալ օրինաց բռնաբարումն աղգային թշնամանք մըն է: Հաւանական է թէ նա ճիշդ այս խօսքն ըսած չէ, վասն զի աղգային թըշ-

համայնք մը պատերազմի պատճառ կ'ըլլայ եթէ ներքեւ չլինողներ, եւ ոչ մի խոհեմ Ա. մերկայցի կը խորհի պատերազմ հրատարակել ընդդէմ Անգլիոյ այդպիսի դոյզն խնդրոյ պատճառաւ:

— Լիգիթորիա Թագուհին այցելած է Գաղտնի հարաւակողմը, օգտակութեան համար Ապր. 5 ին մեկնեցաւ Գանէ եւ յաջորդ տառնաւորուն հասաւ: Էքսլը Պէն ուր պիտի վաճել ծծմբոտ տաք բաղանեաց օգուտն:

— Մ. Անթուան, Մէյի երեսփոխան Գերմանական Խորհրդարանին մէջ, որոյ արտաքսուին Ալսաս-Լոռէնէ ծանուցիւք անցեալ շաբթու, գացած է Փարիզ: Գաղիացիք կը բողոքեն այդ գործոյն դէմ անուանելով զայն զաղանակաւ գեղծում, բայց Գերմանացիք կ'արդարացունեն զինքեան ըսելով թէ այս մարդն տառջնորդ եղած է անհաշտելի կուտակցութեան, եւ միշտ նեղութիւն տուած է իշխանութեանց ի Սթրազպուրկ եւ ի Պերլին: Գանուցեալ թէ նամակ մը գործնա ստացաւ ի Պերլին կը կրէր Գաղիոյ Պատերազմական Նախարարութեան կնիքը, եւ այդ եղաւ հիմն եզրակացութեան թէ նա կը հաղորդակցէր այդ Նախարարութեան հետ նըկատմամբ Գաղիական աղբիւրութեան ծանալման: Այս առաջինն է կարգ մը խիստ միջոցներու զորս կ'ակնկալուի թէ Գերմանական կառավարութիւնն ի գործ պիտի դնէ փութացունելու համար Ալսաս-Լոռէնի Գերմանացուն: Մ. Անթուան կը մնայ անդամ Գերմանական Խորհրդարանին, բայց չկրնար դառնալ իւր գաւառը: — Խոսիւթիւն մը ծագեցաւ ի Չապլըն Ալսասի որ կը ցուցնէ թէ որչափ զօրաւոր հակա-Գերմանական զգացում կայ դեռ: Նոր գրուած 20 զինուորաց խումբ մը բռնի վար առին Գերմանական դրօշակը եւ ջախջախեցին դրօշակի ձողը: Այս դէպքը կարեւորութիւն չունէր եթէ ոչ իբրեւ ցուցիչ ժողովրդեան զգացմանց:

— Գարիւղի հսկայ աղբիւր մը եւս յայտնեց ի Պաղու Մարտի 22ին, իւղ, աւաղ եւ մեծ քարեր նետելով 350 ոտք բարձր: Իւղին համար պատրաստուած բոլոր ամբարներ լեցունելով յորդեցան եւ կաղմուեցաւ քարիւղի ընդարձակ լիճ մը որմէ իւղը հոսեց Կասպից Ծովը:

— Գողութեան նորահնար փորձ մը կը ծանուցուի Սբ. Բեղրսպուրկէ: Սոլորութիւն էր վարչաւիլայի երկաթուղոյն հասոյթը զրկել ի Սբ. Բեղրսպուրկ շաբթոյն անգամ մը երկաթ արկղով մը որ կը գրուէր կառքի մը մէջ ուրիշ բեռներու հետ: Ծանրուն վրայ կայան մը հասնելով կառաւարին տեսուչը տեսաւ որ արկղը չկար: Խուղարկութիւն եւ դաւ եւ տեսնուեցաւ թէ կառքին տախտակաման մէջ ծակ մը կար միայն բայց ոչ այնչափ մեծ որ կարելի ըլլար երկաթ արկղը անկէ դուրս հանել: Կասկած եղաւ մեծ փայտեայ արկղի վրայ որ տեսնուեցաւ թէ աւելի թեթեւ էր քան երբ կառքը դըռուեցաւ, եւ Հրեայն որուն կը վերաբերէր այն կարող չէր գոհացուցիլ բացատրութիւն տալ: Ուստի արկղը բացին եւ մէջը գտան կորսուած երկաթեայ արկղը որ կը պարունակէր գրեթէ 100,000 րուբլի: Ստուգուեցաւ երբ փայտեայ արկղը գրուեցաւ կառքը, անոր մէջ պահուած էին Հրէին երկու դաւակիցներ, որք ուղեւորութեան միջոցին արկղէն ելնելով երկաթեայ արկղը դրին իւրեանց տեղը, եւ յետոյ փախան կառքին տախտակամանը ծակելով:

— Թաշի թղթակիցը Փարիզէն գրելով ուշադրաւ յօդուած մը, կը նկարագրէ Նախա-

րարութեան ներկայ վիճակը: Կըսէ թէ Նախարարութիւնը քանի մը շաբթի փոքր կը վարէր իւր պաշտօնը ամէն օր անստոյգ ըլլալով թէ յաջորդ օրը պիտի մնայի պաշտօնի: Գրեթէ տասնալիցաւ կէտին հասաւ բայց արկածը արգելուեցաւ: Դանիքը կը պարտի իւր դոյութիւնն այս իրողութեան թէ զրգուար է անոր տեղ ուրիշ մը գտնել: Մ. Թրէսինէ չօժարի պաշտօն առնուլ եթէ վստահ չըլլայ թէ պիտի ունենայ իրեն կուտակից մեծամասնութիւն մը, եւ այդ կարելի չէ: Եթէ ոչ կարգադրութեամբ մը որով Մ. Թրէր եւ նորա հետեւողք աջակցին նոր Նախարարութեան: Նաեւ Զօր. Պուլանտէ եւս դժուարութեան կէտ մըն է: Եթէ նա հանուի պաշտօնէ մինչ Գերմանական թերթեր նորա դէմ կը գրեն պիտի թուի թէ կառավարութիւնը վախճալով տեղի կու տայ իսկ եթէ նա անդամ ընտրուի նոր Նախարարութեան, այդ պիտի թուի ապացոյց Գերմանիոյ ամբաստանութեանց: Լուծել խորհրդարանը եւ հանել հրաման վասն նորոգ ընտրութեանց բաղձալի չէ ներկայ տագնապին վերջանալէն առաջ, եւ այսպէս Նախարարութիւնն օրէ օր կը մնայ անստոյգ: Երբ եւրոպայի խաղաղութիւնը հաստատ հիման վրայ դրուի, կը կարծուի թէ Նախարարութիւնն իսկոյն պիտի իյնայ եւ Մ. Թրէսինէի նման իսկական զօրութեան տէր մարդ մը պիտի կազմէ նոր դանիք մը: Յայնժամ եթէ չկարենայ ներկայ Խորհրդարանով պահել իւր իշխանութիւնը, պիտի լուծէ զայն եւ նոր մը պիտի ընտրուի:

— Սբ. Բեղրսպուրկ կը հրատարակէ ուշագրաւ քննադատութիւն Թրէսինէի: Բեղրսպուրկ մէջ տեսնուած նոր յօդուածի մը նկատմամբ Աւստրիոյ տկարութեան: Ընդունելով հանդերձ թէ յառաջ բերուած իրողութիւնը ուղիղ են, Սբ. Բեղրսպուրկ կը համարի թէ յօդուածը սխալ տպաւորութիւն կու տայ: «Կատաւրեւալէս ճշմարիտ է թէ կան յԱւստրիա ինն միլիոն Գերմանացիք, եւ վեց միլիոն Մաճաք, եւ մէկ եւ մէկ քառորդ միլիոն Բուճանացիք, եւ տասնեակ միլիոն Սլաւք, եւ թէ այս բոլոր ցեղեր ամբողջութեամբ, կամ նախանձ, կամ անվստահութիւն ունին հանդէպ միմեանց: Ծշմարիտ է նաեւ թէ, ի բաց առեալ զՄաճաքս, սոքա աշխարհադրական զրիւք այնպէս ցրուած են որ անկարելի է կազմել դաշնակցական միութիւն ըստ ազգայնութեանց:» Նոյն ինքն այս ցրուեալ վիճակը հարկ կը դնէ այլեւայլ աղբախութեանց վրայ միաբան կանգնել, վասն զի դիտեն թէ չեն կարող առանձին կանգնել: Պոհմիացի Սլաւք իւրեանց երկու կողմն ունին Գերմանացիներ եւ «մէկ ամսէն կը յաղթուին Գերմանիոյ առջեւ:» Իմա նոյնն նկատմամբ իւրաքանչիւր աղբախութեան: Պետութիւնն արդէն քանիցս բուռն բաղձմանց ենթարկուած է: Նաքուցունեան պատերազմէն, ժողովրդային մեծ յեղափոխութիւնն յամին 1848, պարտութիւնն յԱւստրիա, արտաքսուին Գերմանիայէ ի ձեռն ասեղնաւոր հրացանաց Բրուսիոյ — բոլոր այս աղէտներ անխախտութեամբ Հաբսպուրկի տան դահը: Եւ այսպէս, նկատմամբ արշաւման որուն կարելի է ենթարկուի Աւստրիա Ռուսիոյ կողմանէ, Սբ. Բեղրսպուրկ կըսէ թէ, «Կարելի է ընդունիլ թէ արշաւումն յոյժ սոսկալի կ'ըլլայ, եւ թէ Աւստրիոյ Կայսրը որ իւր կենաց միջոցին ոչ մէկ ճակատամարտի մէջ յաղթող եղած է երկիւղ կը զգայ ի մասին յաջորդ կուռոյն: այլ թէ պատերազմն անոյս է, բոլորովին անկարող ենք ըմբռնել:»

Կիրակի երեկոյ իբր 60 տարեկան Մալթեզ մը Շիշլի Թրամուէյին կառաց միոյն ներքեւ մնաց ի Ղալաթիա, եւ յետոյ իւր վերաց պատճառաւ մեռաւ: Այս լուրը տարածուելով իբր 500 Մալթեզներ շուտ ժողովեցան եւ կառքին պատուհանները խորտակեցին, եւ ուխտեցին սպաննել Թրամուէյի ընկերութեան համագլխաւոր կրողները: Կառավարը եւ տոմսակաւաճառը արդէն փախած էին եւ միւս կառքերը հեռուն կեցան: Ոստիկանաց փոքր խումբը որ նախ զրկուեցաւ անկարող եղաւ ցրուել ամբոխը, եւ երկու ժամէն աւելի անցաւ մինչեւ յուղումը հանդարտեցաւ:

— Բոլերան թէ Բաթմանիայէ եւ թէ Բեռլինէ անհետ եղած ըլլալով Սիկիլիայէն եւ Դանուբէն եկող նաւերու հնգօրեայ քարանձինը ջնջուած է:

— Այլ Նիդամի փաշա հասաւ Կ. պոլիս Երկուշաբթի, դառնալով Պերլինէ ուր գացած էր ներկայ ըլլալ Վիլհելմ Կայսեր ծննդեան տարեդարձի հանդիսին իբրեւ ներկայացուցիչ Վեհ. Սուլթանին: Ի դարձին երբ Վիլհելմ էր Սյի Նիդամի փաշա տեսակցեցաւ Փրանձ Եղզէֆ Կայսեր հետ որուն կը տանէր Նիշանը իմթիազի չքանչաւը Վեհ. Սուլթանէն: Տեւակցութիւնը յոյժ սիրովի էր եւ յետոյ նորին Վսեմութիւնը տեսակցեցաւ Գալիքի Կոմսին հետ: Վասն տէր Կոմ փաշա որ կ'ընկերակցէր Այլ Նիդամի փաշայի, եւ որ կը պահէ իւր պաշտօնը Գերմանական բանակին մէջ, Գընդապետութեան աստիճան ընդունեց Կայսրէն:

— Ըստ Նեպոլիտի խումբ մը 25 բէքք յարձակած են Յունաքանակ գիւղի մը վրայ Սապանձայէ 8 ժամ հեռու, Ատապաղարի գաւառին մէջ, եւ գիւղացիներէն մին սպաննելով չորս հոգի եւս վիրաւորած են: Կուսակալը ձերբակալած է 20 25 բէքքներ, բայց մնացեալք փախած են:

— Տարտանեկէն 6 ժամ հեռու նախկին Տրովադայի տեղը, որ այժմ կը կոչուի Փուշար Պաշը, հին գերեզման մը բացուելով գտնուած են ի հնուց մնացեալ զարդեր, ընդ որս ոսկի պսակ մը կաղնեայ տերեւներու ձեւով, եւ բաւական թուով ոսկի կապեր մաղի համար: Ըստ մէկ գաղափարի ասոնց հնութիւնը կը հասնի մինչեւ յաւուրս Մեծին Աղեքսանդրի:

— Նոր օրէնք մը հրատարակուած է որուն համեմատ շահու օրինաւոր սակը պիտի ըլլայ տարին 9 առ հարիւր փոխանակ 12 առ հարիւր: Բոլոր նախապէս կառարարուած պայմանագրութեանց մէջ տոկոսը պիտի հաշուուի 12 առ հարիւր վրայ մինչեւ նոր օրինաց թուականը, եւ այն թուականէն սկսեալ պիտի հաշուուի 9 առ հարիւրէն: Որեւիցէ պարագայի մէջ յապաղային երբ տեսնուի թէ պարտատէր եւ պարտապահանջ աւելի բարձր սակ որոշած են շահու, սակը պիտի իջուցուի 9ի: Ոչ մէկ պարագայի մէջ թոյլ տրուի որ շահու գումարն ըլլայ անաւել քան դրամագլուխն, փոխ չէ թէ պարտքը քանի տարի տեւած է: Եւ օրինաւոր չափով ըլլայ բարդել շահը դրամագլուխն բաց ի երբ պարտատէրը ոչինչ հատուցած ըլլայ երեք տարի: այն ատեն կրնայ ըլլալ երկու կողման հաւանութեամբ:

— Փոխանակ շէմիլ Փաշայի որ մօտերս փոխադրուեցաւ Հալէպէ ի Հիճազ, Սաֆիէթ Փաշա կարգուեցաւ ընդհանուր կառավարիչ իշխալ գաւառին:

ԱՐԺԷՔ ԴՐԱՄՈՑ			
Ապրիլ 4/16, 1887			
Գոմ. [Կորնի վերջ] 15 6 Բուժ. Երկ. բաժին 33			
ԴՐԱՄԷ, Ծամ. լիւրս 1006			
Մեծիտիւր	107 23	Բուսիոյ բոլ	90 30
Մեծալիք	98 20	Նորոյն	88 3
Պէշիք	102 30	Գրեւիք	51 20
Արթըր	102 30	Անգլ. լիւր	111 12
Մանթ թղթագր. 10 6			
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ			
Ի ՏՈՒՐԱՆԻ Ա. ՅԱՌԻ ՊՅՈՒՆՆԵՐ			
Ֆիմանակը Եօգուչը, Ամերիգան Խաւն			